

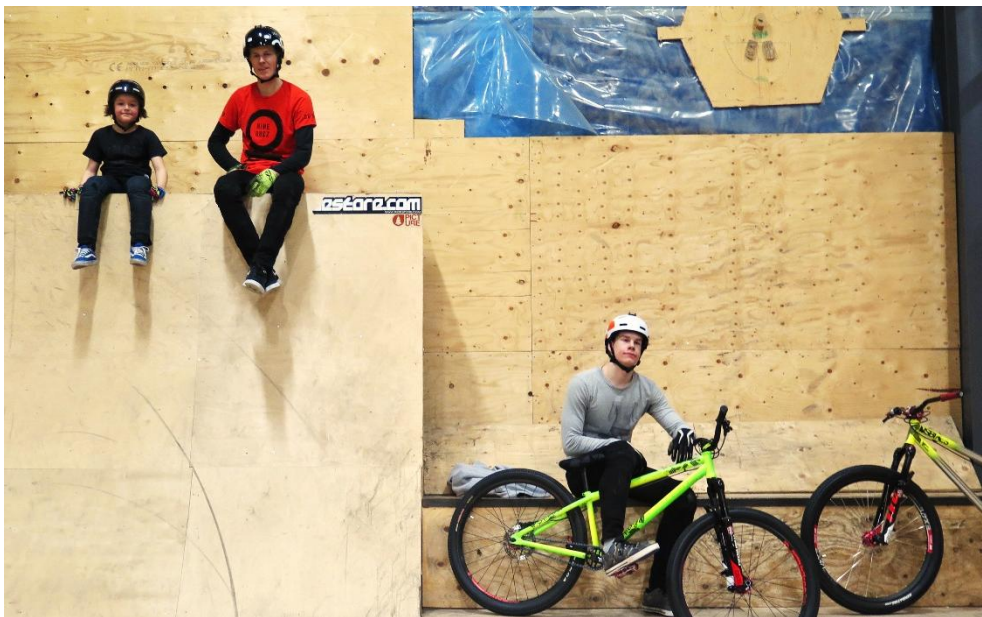
Knappast en kedja sammanträffanden

– hur samhällsentreprenörskap kan bli en BMX-hall i Heby

Hardly just some coincidences

– How societal entrepreneurship can result in a BMX-hall

Sofie Skalstad

Knappast en kedja sammanträffanden

- hur samhällsentreprenörskap kan bli en BMX-hall i Heby

Hardly just some coincidences

- How societal entrepreneurship can result in a BMX-hall

Sofie Skalstad

Handledare: Patrik Cras, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Examinator: Kjell Hansen, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå, G2F

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0523

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2018

Omslagsbild: I Hebys BMX-hall möts idag åkare i blandade åldrar. Foto: Sofie Skalstad

Upphovsrätt: Samtliga bilder i arbetet publiceras med tillstånd från upphovsrättsinnehavaren

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Samhällsentreprenörskap, handlingsutrymme, socialt kapital, BMX-hall, lokal utveckling

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning

I den uppländska orten Heby finns sedan några år tillbaka en BMX- och skatehall. Hallen initierades av en 13-årig hebybo och uppfördes tack vare att flera människor i både ideell- och offentlig sektor arbetade gemensamt mot målsättningen att etablera en ny mötesplats för unga på orten. Utifrån exemplet i Heby syftar den här uppsatsen i landsbygdsutveckling till att undersöka hur olika aktörer skapar och påverkar varandras handlingsutrymme i en lokal utvecklingsprocess. Uppsatsen anlägger även ett entreprenörskapsperspektiv och undersöker om processen med BMX-hallen kan vara exempel på lyckat samhällsentreprenörskap. För att ta reda på både hur idén till BMX-hallen och processen med uppförandet av den samma växte fram, samt hur dagens verksamhet ser ut, genomfördes intervjuer med personer med anknytning till cykelhallen samt observationer av aktiviteterna där i. Engagemanget kring hallen tycks ha minskat snarare än vuxit med åren, både bland de cyklande unga, och deras föräldrar. Verksamheten är beroende av att ett fåtal individer lägger många ideella timmar. Trots det finns en BMX- och skatehall som beskrivs hålla världsklass. Med stolthet berättar både användare och personer runt hallen hur den regelbundet lockar åkare från stora delar av Mellansverige och internationella utövare.

Entreprenörskap kan inte förstås och förklaras genom att enbart titta på en eller några individer som tycks kunna kallas för entreprenörer, utan är en process som är beroende av hur människor interagerar med varandra och det sammanhang de finns i. I Heby hade de inblandade parternas samspel stor betydelse för hur processen kring BMX-hallen tog form. Samspelet har även haft betydelse för hur resultatet av entreprenörskapet, själva hallen och engagemanget kring den, sedan har förvaltats.

Nyckelord: Samhällsentreprenörskap, handlingsutrymme, socialt kapital, BMX-hall, lokal utveckling

Innehåll

1. Inledning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte och frågeställning	5
1.3 Tillvägagångssätt	5
1.4 Centrala begrepp och teoretiskt ramverk	7
2. Projekt BMX-hall	10
2.1 Källan till uppkomsten och förloppet	10
2.2 Viktiga nyckelpersoner	12
2.3 Den uppbackade entreprenören	16
2.4 Processer som leder till samhällsentreprenörskap	18
3. Verksamheten idag	21
3.1 Hur används hallen idag?	21
3.2 Svårigheter att engagera	23
3.3 En skör relation till Heby AIF	25
3.4 Praktiska utvecklingsmöjligheter	26
3.5 Utveckling eller inveckling genom socialt kapital	27
4. Till sist	30
Källor och litteratur	32

1. Inledning

Sedan sommaren 2014 finns en BMX- och skatehall i centralorten i den uppländska kommunen Heby. BMX-hallen ägs och drivs av idrottsföreningen Heby AIF. Initiativtagare till projektet och cykelverksamheten var dock inte föreningen utan den då 13-årige Robin Sund Emilsson. Efter tips från sin pappa skickade Robin och hans kompisar ett mail till Allmänna Arvsfonden¹ och berättade om sin önskan att ha en plats att utöva sitt cykelintresse på. Tillsammans med Heby AIF och kultur- och fritidsförvaltningen på Heby kommun skrevs en ansökan till Allmänna Arvsfonden som beviljade tre miljoner kronor till projektet. Hallen lockar besökare från hela Mellansverige och beskrivs som en BMX- och skatehall i världsklass.

Så väl Allmänna Arvsfonden som de medier som skrivit om projektet lyfter fram BMX-hallen som ett exempel på en ungdomsdröm som går i uppfyllelse, med hjälp av pengar som verkar ha tillgängliggjorts via ett mail. Det ovanliga fallet med pojken som tycks ha kommit över guldbyxorna beskrivs som ett exempel på en sann entreprenör. I medierapporteringen kring projektet går dock att urskilja att även Heby kommun och idrottsföreningen Heby AIF varit inblandade. Det hela väcker nyfikenhet kring hur processen faktiskt såg ut, vilka andra aktörer som var möjliggörare och om BMX-hallen i Heby kan tänkas säga något om samtiden.

1.1 Bakgrund

Många av de funktioner dagens västerländska samhälle grundar sig på är byggda utifrån industrisamhället och en tid då gränser mellan nationer, arbete och fritid, offentlighet och marknad spelade en viktigare roll än vad de gör idag. Förutsättningarna och utmaningarna är på ett annat sätt än tidigare gränslösa. Vi exempel på det i klimathot, segregering, migration, globalisering och ojämn fördelning av resurser, men också i lokal utveckling - i så väl förort som i lands- och glesbygd (Moe, 2009). När förutsättningarna är komplexa uppstår behov av att även lösningarna tar sig nya uttryck, och sträcker sig över gränser. En av många indikatorer på detta är att entreprenörskap framträder i fler kostymer än tidigare. Exempelvis ökar det sektorsöverskridande entreprenörskapet som

¹ Sedan 1928 tillfaller arvet från avlidna personer som saknar nära anhöriga, och inte har testamenterat till andra arvingar, den statliga fonden Allmänna Arvsfonden. Idag delar fonden ut stöd till projekt som riktar sig till unga eller personer med funktionsvariationer www.arvsfonden.se/om-arvsfonden.

involverar aktörer i både ideell och offentlig sektor. Entreprenörskap har tack vare en ny typ av samhällsutmaningar getts möjlighet att omformuleras och få en allt bredare betydelse än att enbart innebära traditionellt företagande och innovation i näringslivet (Berglund & Wigren, 2010). Det så kallade samhällsentreprenörskapet visar att samhällsbygge blir allt mer komplext och att många utmaningar inte kan lösas av enskilda aktörer och i vara uppdelat mellan olika sektorer. Samhällsentreprenörskapet utmanar tanken om hur samhällsfunktioner traditionellt är organiserade genom att hitta nya sätt att lösa samhällsproblem och erbjuda service och välfärd (Moe, 2009).

När det kommer till samhällsentreprenörskap i lokal utveckling är individer med förmåga att identifiera platsens tillgängliga resurser och möjligheter en viktig förutsättning. Förutom initierande aktörer behöver det dessutom finnas personer som tar det övergripande ansvaret för utvecklingsarbetet (Asplund, 2009). Om vi är intresserade av att förstå oss på entreprenörskapet, hur det uppkommer och växer fram, räcker det dock inte att uppmärksamma enskilda initiativtagande individer. För att förstå varför vissa personer, på vissa platser, upptäcker möjligheter och skrider till handling behöver vi också förstå sammanhanget. Det hela kan tyckas lite luddigt, men den struktur eller kontext entreprenörskapet finns i antingen begränsar eller uppmuntrar det utrymme individer upplever sig ha att agera entreprenöriellt (Welter, 2011).

1.2 Syfte och frågeställning

Den här uppsatsens syfte är att undersöka hur olika aktörer, sett ur ett entreprenörskapsperspektiv, skapar och påverkar varandras handlingsutrymme i en lokal utvecklingsprocess. Dessutom syftar uppsatsen till att pröva hur processen med BMX-hallen i Heby kan vara exempel på samhällsentreprenörskap. För att ämnet ska bli hanterbart och forskningsbart preciseras det i följande frågeställningar:

- Hur växte idén och genomförandet av BMX-hallen i Heby fram?
- Vilka aktörer spelade roll i projektet, och vad var deras handlingsutrymme?
- Vilka processer har och har haft betydelse för dagens verksamhet?

1.3 Tillvägagångssätt

I förhållande till uppsatsens omfattning och frågeställningar har jag bedömt att en beskrivande karaktär är lämplig eftersom uppsatsen undersöker *hur* processen från uttalad idé till uppförd BMX-hall gått till. Alternativet är att antingen ha förklarande frågeställningar som svarar på *varför* situationen ser ut som den gör, eller värderande frågeställningar som leder fram till en uppsats

som tar ställning antingen för eller emot ett visst fenomen (Teorell & Svensson, 2007).

För att ta reda på både hur idén till BMX-hallen och processen med uppförandet av den samma växte fram har jag valt att göra en kvalitativ studie som bygger på intervjuer med fem nyckelpersoner. Nyckelpersonerna är initiativtagaren (Robin), initiativtagarens föräldrar (Veronica och Håkan), ordföranden för föreningen Heby AIF som formellt äger och driver BMX-hallen (Leif), samt projektets kontaktperson på kommunens kultur- och fritidsförvaltning (Anders). Dessutom har intervjuer gjorts med handläggaren på Allmänna Arvsfonden (Lise-Lotte), samt två av de som kommer att betecknas som elitutövare i hallen; landslagsåkaren (Jakob) och elitåkaren (Adrian).

Eftersom jag vill förstå processen kring BMX-hallens uppförande utifrån informanternas egna upplevelser har kvalitativa intervjuer med ett semistrukturerat upplägg valts som metod. Den kvalitativa intervjuemetoden gör det möjligt att inte bara få syn på informanternas upplevelser och erfarenheter utan också gå på djupet genom att ställa följdfrågor eller uppmuntra till utvecklade beskrivningar. Av samma anledning gjordes intervjuerna med ett så kallat semistrukturerat upplägg som istället för att ha färdigformulerade intervjufrågor bestod av en översiktlig intervjuguide med frågeteman som säkerställde intervjuens röda tråd. Ett semistrukturerat intervjuupplägg gör intervjusituationen mer öppen och anpassningsbar i förhållande till respektive informant (Kvale & Brinkman, 2014; Kaijser & Öhlander, 2011).

En del av studien går ut på att beskriva hur BMX-hallen ser ut och används idag. Därför har observationer och kortare intervjuer med fler utövare också genomförts i BMX-hallen. Syftet med observationerna var att förstå det som är självklart för informanterna, som därför troligen inte framkommit i en vanlig intervju. Kroppsspråk, interaktion med andra och liknade är svåra att sätta ord på men är naturliga i vardaglig handling. Observationerna ger på så vis en inblick i informanternas verklighet, och skapar ett sammanhang att jämföra med intervjuvaren för att se om det informanten faktiskt gör och det hen säger att hen gör är samma sak (Kaijser & Öhlander, 2011).

Intervjuerna har bearbetats i linje med analysmetoden meningskategorisering som innebär att intervjuvaren kodats i olika kategorier och teman. Därefter gjordes en typ av meningskoncentrering där de tematiserade, utskrivna intervjuvaren reducerades till kortare och mer precisa formuleringar (Kvale, 1997). De koncentrerade formuleringarna kunde sedan användas i texten för att jämföras med varandra samt utvalda teoretiska begrepp.

Trots att jag personligen inte haft någon koppling till vare sig Heby eller informanterna sedan innan finns en risk att min inblandning och min egen tolkning av materialet kan ha påverkat resultatet som presenteras. Eftersom intervjusituationen är en social situation påverkas den av både mina egna och informantens förväntningar. Mina medvetna och omedvetna föreställningar av platsen, informanterna och mitt arbete får betydelse för både vilka frågor jag väljer att ställa samt analysen av intervjusvaren. Även om intervjusvaren tolkas med hjälp av teoretisk analys går det inte att komma ifrån min subjektiva tolkning och inblandning (Pripp, 2011). Med en insikt om min egen subjektivitet kan jag dock reflektera över hur den kan tänkas påverka mina tolkningar. Läsaren rekommenderas ha samma kritiska förhållningssätt.

1.4 Begrepp och teoretiskt ramverk

För att analysera mitt insamlade material och kunna dra mer generella slutsatser har jag valt att använda mig av i huvudsak fyra begrepp: *handlingsutrymme*, *entreprenörskap*, *samhällsentreprenörskap* och *socialt kapital*. Struktureringsteori (Giddens, 1984), där handlingsutrymme är ett centralt begrepp, fungerar bra i diskussioner kring entreprenörskap och kommer därför också användas i analysen.

Handlingsutrymme och struktureringsteorin

Uppsatsens frågeställningar kommer att diskuteras med hjälp av Anthony Giddens struktureringsteori som medför begreppen struktur, aktör och handlingsutrymme (agency). Struktur beskrivs som den sociala omgivningen, bestående av både formella och informella regler, normer och attityder, som sätter ramarna för en persons handlande. Aktören är den som handlar och handlingsutrymme är de förutsättningarna aktören upplever sig ha för att agera (Giddens, 1984). Enligt Giddens kan vi inte handla utanför strukturen. Våra handlingar kan dock påverka och utveckla strukturen, vilket gör att ramarna kan vidgas och nytt handlingsutrymme skapas (Giddens, 1984; Jack & Anderson, 2002).

Entreprenörskap

Entreprenörskap går att beskriva och tolka på flera sätt, beroende på i vilket sammanhang och med vilket perspektiv det förklaras. I vissa fall syftar det på framgångsrikt företagande och företagsetablering. I andra sammanhang handlar det om att vara kreativ och initiativtagande (Landström & Löwegren, 2009). Jag har valt att i enlighet med bland andra Korsgaard och Anderson (2011) använda entreprenörskap för att beskriva hur nya värden skapas, oavsett om det rör ekonomiska eller sociala värden.

För att bättre förstå entreprenörskap behöver det ses tillsammans med andra teorier (Alvarez & Busenitz, 2001). Korsgaard och Anderson (2011) menar att entreprenörskap är ett socialt fenomen lika mycket som det är ett ekonomiskt. Såväl själva entreprenörskapsprocessen som resultatet sker i samverkan med andra och får effekter för andra människor. Entreprenörskap kan därför betraktas ske i ett socialt sammanhang, och går på så vis inte att förstå genom att endast titta på enskilda entreprenörer och deras individuella egenskaper och förutsättningar (Korsgaard & Andersson, 2011; Berglund & Wigren, 2010). I den här uppsatsen berörs entreprenörskapsprocesser som skett i ideell och offentlig sektor.

Samhällsentreprenörskap

Ytterligare ett perspektiv på entreprenörskap är att dela upp det i kommersiellt och socialt entreprenörskap. Kommersiellt entreprenörskap kopplas ofta samman med företagande och kan enkelt förklaras innebära att göra ekonomisk vinst på en vara eller produkt. Socialt entreprenörskap kan däremot hittas på fler ställen än bara i näringslivet. Drivkraften är att skapa sociala värden, även om en viss ekonomisk bärighet är nödvändig för att verksamheten ska fungera på lång sikt. Socialt entreprenörskap går ofta ut på att etablera verksamheter som suddar ut gränserna mellan privat och offentlig sektor, och hantera sociala utmaningar som upplevs ha "hamnat mellan stolarna" (Austin et al., 2006; Bacq & Janssen, 2011). Ett entreprenörskap som går ut på att skapa sociala värden, där de inblandade dessutom drivs av en samhällsförbättrande idé brukar kallas för samhällsentreprenörskap. Ofta är detta en process och något som tar slut, allra vanligast är att det sker i projektform (Berglund & Wigren, 2010). Samhällsentreprenörskap framträder oftast när organisationer i minst två samhällssektorer interagerar och på något vis arbetar för ett gemensamt mål i syfte att skapa något samhällsförbättrande (Westlund, 2009). Även om själva samhällsentreprenörskapet ofta är en process och inte någon permanent verksamhet kan *resultatet* av projektet leda till en bestående verksamhet. Exempelvis en BMX-hall i Heby.

För att förtydliga entreprenörskapsbegreppen kan de kort beskrivas som att *entreprenörskap* innebär att skapa nya värden, *socialt entreprenörskap* att skapa nya sociala värden och *samhällsentreprenörskap* som att skapa nya värden för samhället. Den här uppsatsen kommer framförallt att beröra samhällsentreprenörskap.

Socialt kapital

Socialt kapital kan beskrivas som det förtroende, de gemensamma normer och nätverk som finns mellan människor i en viss grupp eller i ett särskilt sammanhang. Exempelvis i en bygd, i ett företag eller en förening (Putnam, 1993; Harding, 2012). Socialt kapital kan ha antingen en sammanbindande

eller överbryggande funktion, vilket innebär att det antingen stärker en redan befintlig grupp eller att det stärker nya relationen mellan människor och grupper (Putnam, 1993). Socialt kapital kan användas för att ta tillvara på resurser omgivningen för att på så vis skapa mervärden. Därför är det en viktig tillgång, även för entreprenörer i civilsamhället (Harding, 2012).

2. Projekt BMX-hall

För att få en utgångspunkt för diskussion kring huruvida projektet med BMX-hallen i Heby kan kallas för entreprenörskap, eller till och med samhällentreprenörskap, behöver händelseförloppet beskrivas. Här följer en summering av informanternas berättelser, samt en analys av de inblandade nyckelpersonernas roller.

2.1 Källan till uppkomsten och förloppet

Alla tillfrågade informanter beskriver ett liknade händelseförlopp som tar sin utgångspunkt i att Robin, och hans kompisar, hade en stor vilja att utveckla sitt intresse för BMX-cykling. Under våren och sommaren 2013 cyklade Robin och hans vänner på det som fanns att tillgå i Heby i form av jordhögar, diken och trottoarkanter. Ibland hade de turen att få åka till inom- och utomhusparker i Hofors, Uppsala eller Stockholmstrakten när någon förälder kunde skjutsa dem.

En tanke om att söka pengar för att kunna cykla på riktiga ramper hemma i Heby tog form och genom Robin togs i maj 2013 en första kontakt med Allmänna Arvsfonden. Efter tips från pappa Håkan som läst om Arvsfonden i tidningen gick Robin upp på sitt rum och skrev ett kort och uppriktigt mail till Arvsfondens informationsinkorg, där han beskrev sin och sina kompisar situation och önskan. Kortfattat berättade Robin hur han upplevde att det i Heby mest satsades på fotboll och inte fanns något att göra för ungdomar med hans intressen. Allmänna Arvsfonden visade sig vara snabba på att återkoppla och informerade Robin om grundläggande formella krav, som att en förening behövde stå som huvudman för projektet. Robins föräldrar involverades och blev genom Arvsfondens handläggare Lise-Lotte införstådda i att de skulle föreställa sig ett projekt i miljonklassen. Både Robin och hans mamma beskriver att de var förvånade över Arvsfondens snabba och tydliga återkoppling:

Det var inte A4 papper han skrev, utan några få rader som han formulerade från hjärtat (...) Hon ringde mig på fredagskvällen och sa 'Det här måste ni driva på, för det här kommer vi säga ja till'. När de ringer upp så där på en fredag, då förstod vi att det skulle bli någonting. Hon sa också att det inte rörde sig om några hundra tusen utan att vi skulle tänka större.

Veronica Emilsson, initiativtagarens förälder

Vi tänkte att hon bara snackade. Det där kommer aldrig hända.

Robin Sund, initiativtagare

Robin och föräldrarna uppmuntrades också till att kontakta sin kommun för att se hur de kunde vara behjälpliga. Anders, som är Heby kommuns ansvariga tjänsteperson för stöd till föreningsliv, var även han en drivande kraft till att få projektet att ta form. Efter visst överläggande konstaterade Anders tillsammans med Robin och hans föräldrar att idrottsplatsen var en lämplig placering för cykelparken och Heby AIF en passande projektägare. Idrottsföreningen tog på sig uppdraget som huvudman och ansvarig för projektet och kommande cykelverksamhet. På så vis blev även ordföranden Leif en viktig nyckelperson för projektet. I Heby AIFs namn formulerade sedan föreningsstödjaren Anders en projektansökan för lokalstöd som skickades in till Allmänna Arvsfonden under sommaren 2013. De inblandade personerna beskriver projekttiden som om de inledningsvis inte riktigt visste vad initiativet skulle landa i.

Kanske visste man inte riktigt vilka förväntningar som fanns, varken från föreningssidan eller kommunen. Trots det var de positiva och jobbade på beundransvärt snabbt.

Lise-Lotte Norén, handläggare

Han [Robin] hade ju hoppats på några hopp för en 10-20 tusen, till att få en hel cykelhall. Det var enormt häftigt!

Anders Eklund, kommundienstperson

Kontakten med Allmänna Arvsfonden beskrivs som mycket positiv och förvånansvärt effektiv. Handläggningstiden för projektet löpte under sommaren samt tidig höst och var utmärkande snabb. Arvsfondens handläggare för projektet, Lise-Lotte, menar att den relativt korta handläggningstiden berodde på att det inte fanns så högt söktryck som konkurrerade om arbetstiden just då. Dessutom fanns en god insyn i projektet och dess kapacitet att uppfylla kriterierna för att beviljas stöd, eftersom Lise-Lotte inledningsvis fört dialog med både Robin, föräldrarna, kommunen och idrottsföreningen. En höstdag samma år kunde därför Anders leta upp Robin på en engelskalektion och meddela att projektet beviljats med tre miljoner kronor. Heby AIFs ordförande Leif började samtidigt upphandla och planera för anläggning av själva hallen, och var noga med att lokala entreprenörer

skulle utföra jobbet. I mars kommande år togs första spadtaget och i mitten av maj stod en stor maskinhallsliknande byggnad på plats i anslutning till idrottsplatsens parkeringsplats. Den slutgiltiga kostnaden för BMX-hallen blev 3,4 miljoner och finansieringen kompletterades med bidrag från Upplands idrottsförbund och Sala Sparbank. För utformningen och byggnationen av själva cykelparken inne i hallen anställdes tre unga män från Gävleborg och Dalarna med erfarenhet av både BMX-cykling och konstruktion av ramper. I juni i samband med den årliga lokala festlighetsveckan "Fest i Heby" invigdes hallen, som fick namnet Robbans BMX- och skatehall.

2.2 Viktiga nyckelpersoner

Vid närmare blick på projektet med BMX-hallen utmärker sig ett antal nyckelpersoner som på olika sätt bidragit till det slutgiltiga resultatet. Såklart spelar initiativtagaren Robin en viktig roll, men också hans föräldrar som tidigt uppmuntrade Robin och dessutom själva involverades till att vara drivande i uppförandet av hallen och senare även den fortsatta verksamheten. Projektets handläggare på Allmänna Arvsfonden, Lise-Lotte, spelade även hon en avgörande roll genom att vara den som såg till att blickarna lyftes från att bara fokusera på några enskilda cykelramper till att handla om en hel inomhuspark. Kommuntjänstepersonen Anders och Heby AIFs ordförande Leif har också påverkat och satt sin prägel på processen.

För att tydligare förstå dessa nyckelpersoner, deras roll och inverkan i processen blir det intressant att ta hjälp av Anthony Giddens (1984) struktureringsteori. Med Giddens perspektiv blir varken de enskilda handlingarna eller personerna, som Giddens kallar för aktörer, det viktigaste utan hur de påverkar och påverkas av andra personer och deras handlingar. Giddens menar att allt handlande sker inom ramen för en struktur, vilken utgörs av både formella och informella lagar och regler. Olika personer ges av strukturen olika former av handlingsutrymme, exempelvis utifrån yrkesroll, könstillhörighet eller geografisk placering (Giddens, 1984; Månson, 2007). Strukturen kan också beskrivas som den kontext eller det sammanhang aktörerna finns i, och ofta existerar flera kontexter parallellt med varandra. En kontext kan handla om det sociala livet på en plats, en annan om det ekonomiska förutsättningarna och en tredje om inverkan av formella institutioner. Struktur eller kontext är intressant att ta hänsyn till eftersom de normer, attityder, lagar, regler och resurser som utgör den aktuella kontexten antingen begränsar eller uppmuntrar handlingsutrymmet för varje aktör. Även när det kommer till att agera entreprenöriellt. Genom att förstå kontexten och förutsättningarna som den erbjuder går det lättare att förstå, och få syn på, entreprenörskap (Gaddefors & Andersson, 2017). Ytterligare en dimension i struktureringsteorin är att aktörerna samtidigt påverkar kontexten. Det kan beskrivas som att vi människor finner oss i de regler och lagar som finns, både

formella och informella, samtidigt som det är vi som både upprätthåller dessa och ständigt omformar och skapar nya attityder och regler. Det finns alltså ett tydligt samspel mellan alla oss som agerar och den övergripande strukturen, där vi påverkas och påverkar hela tiden (Giddens, 1984). Några exempel på hur kontexten kan ge handlingsutrymme, och olika sådant för olika personer följer nedan genom BMX-hallprojektets nyckelpersoner:

Initiativtagaren

2013 kan den 13-åriga hebykillen Robins handlingsutrymme beskrivas begränsat av formella strukturer på så vis att han tio månader om året förväntas vara i skolan åtta timmar om dagen, fem dagar i veckan. Utöver dessa timmar har han kvällar och helger över för att exempelvis utöva ett cykelintresse på tillsammans med sina vänner. Han har ingen egen inkomst och cykelintresset är därför beroende av att föräldrarna dels kan ordna utrustning men också transport till platser där intresset kan utövas, eftersom det då inte fanns någon plats i Heby att träna BMX-cykling på. Strukturen tillåter formellt Robin att påverka sin kommun genom att kontakta tjänstepersoner eller politiker, eller skriva medborgarförslag. Vi kan dock inte ta för givet att informationen om dessa kommunikationsvägar nådde 13-åringen. Informella strukturer på orten har gjort att normen för idrottsutövande är fotboll eller hästsport. En effekt av det är att unga hebybor med andra intressen inte har lika tydliga mötesplatser och kommunikationskanaler.

När Robin gick från att vara 13-åring till 13-årig initiativtagare för BMX-hallen upplevde han sig begränsad av de möjligheter som hemorten erbjöd för att utöva sitt cykelintresse på och att han fick gehör för detta. När han, tack vare att pappans vana att läsa tidningen, fick information om möjligheten att ansöka om pengar hos Allmänna Arvsfonden utökade hans handlingsutrymme. Utifrån sitt engagemang, den kunskap och erfarenhet han besatt, tillsammans med informationen om en specifik finansiär för ungdomsprojekt, valde Robin att skrida till handling och kontakta Arvsfonden för att presentera sin idé om att bygga cykelramper i Heby.

Föräldrarna

Föräldrarna till initiativtagaren, Veronica och Håkan, kan även de betraktas som nyckelpersoner i processen genom sitt deltagande och tydliga stöttning och uppmuntran av Robin och hans engagemang. Redan innan hallen i Heby var påtänkt skjutsade föräldrarna Robin och hans vänner till hallar och ramper på andra orter. Håkan informerade sedan Robin om möjligheten till att ansöka om pengar och Veronica var med i projektgruppen som planerade var projektet skulle stå, och deltog på de möten som inledningsvis hölls. Efter detta har båda föräldrarna under flera år lagt många timmar i veckan på att hålla hallen öppen, bygga om cykelparken, arrangera jubileumsfika och liknade

aktiviteter. Det som motiverat föräldrarna till delaktighet uppger de vara en glädje att se Robin utvecklas och ha en meningsfull fritid. Deras handlingsutrymme kan tänkas ha påverkats av att de haft arbeten på orten, eller i närområdet, som gjort det möjligt för dem att lägga många ideella timmar på att delta i projektet med BMX-hallen.

Handläggaren

Handläggaren på Allmänna Arvsfonden, Lise-Lotte, har också spelat en betydande roll för projektet. Både Robin, hans föräldrar och den kommundjänsteperson som var inblandad i projektet uttrycker att Lise-Lotte och hennes förhållningssätt spelade stor roll för ansökningens omfattning och senare projektets utfall. Initiativtagarens föräldrar berättar att handläggaren har sommarstuga i en ort i Heby kommun vilket de tror gjorde att hon kände till området och kunde sätta det i ett tydligare sammanhang. Lise-Lotte själv beskriver att handläggarna på Arvsfonden har vad hon kallar för ett coachande förhållningssätt, framförallt när de möter ideella ansökare. Hon berättar att hon tidigt förstod att Robin var ung, och ville inte dämpa hans engagemang genom att verka för byråkratisk och anpassade därför sin kommunikation och såg till att fler, vuxna, personer involverades tidigt i processen. Lise-Lotte menar att handläggarna alltid försöker se möjligheter i ansökningarna som kommer in, vilket exempelvis kan yttra sig genom att de ställer fler frågor om syfte och förutsättningar för ett projekt för att förarbetet ska bli välgjort.

Vi hade lite diskussioner där jag faktiskt var väldigt tydlig och sa 'Se till att ni söker tillräckligt mycket pengar' så att föreningen inte skulle hamna i en sits där de kommer in med en liten ansökan och att det sedan inte blir något.

Lise-Lotte Norén, handläggare

Utifrån hur Lise-Lotte själv beskriver sitt uppdrag går det att anta att Allmänna Arvsfondens normer kring arbetssätt och Lise-Lottes tolkning av detta avgör vilket handlingsutrymme hon upplevde sig ha i fallet med Hebys BMX-hall.

Kommuntjänstepersonen

Heby kommuns ansvariga föreningsstödare Anders kan också beskrivas som en viktig nyckelperson för processen. Han var involverad i projektets inledningsskede och den som formulerade ansökan till Allmänna Arvsfonden. Han beskriver insatsen som ett samarbete mellan kommunen och föreningen där han skrev ansökan i Heby AIFs namn, men i sin roll som ansvarig för föreningsutveckling. Ett upplägg som enligt Arvsfonden är relativt vanligt och inget de har några anmärkningar på. Robins mamma Veronica beskriver att Anders kom in i bilden genom att några politiker var och besökte skolan hon arbetar på. Projektet kom på tal och informationen förmedlades till Anders.

Kort därpå träffade Robin och Veronica Anders och hans kollega från Kultur och Fritidsförvaltningen och projektet var således igång. Anders handlingsutrymme påverkades dels av att han har ett brett nätverk och stark förankring i bygden. Genom sitt uppdrag på kommunen kan han dels upprätthålla och utöka sitt nätverk, men får också mandat att stötta initiativ i civilsamhället. För att kunna göra det senare är Anders starkt beroende av att det finns idébärare och initiativtagare.

Idrottsföreningens ordförande

Ytterligare en person med central roll i uppförandet av BMX-hallen är idrottsföreningen Heby AIFs ordförande, Leif. Flera av informanterna beskriver honom som eldsjäl och syftar på att han under större delen av både sina ungdomsår och vuxna liv varit aktiv och engagerad i föreningen och dess fotbollsverksamhet.

Det är inte alla som har någon som brinner så väldigt och gör allt det där (...) Leffe är en riktig föreningsmänniska.

Håkan Sund, initiativtagarens förälder

Leif, som har en god relation till Anders på Heby kommun, var positivt inställd till att vara del i projektet och kunde så småningom meddela att styrelsen beslutat att gå in som projektägare och samt driva cykelverksamheten när hallen stod färdig. Leifs handlingsutrymme var till stor del beroende av att Robin och den inledande projektgruppen bedömde idrottsplatsen som en lämplig placering av cykelhallen. Dessutom utgjordes Leifs handlingsutrymme av det ordförandeskap och tilldelade uppdrag han hade att företräda föreningen.

Samspelet är nyckeln

Genom att titta på de personer som varit inblandade i uppförandet och driften av verksamheten med BMX-hallen i Heby kan vi både få syn på de olika aktörernas handlingsutrymme samt hur de samspelar med varandra. Giddens struktureringsteori ger en möjlighet att förstå mer om hur en entreprenörskapsprocess kan gå till. Aktörer skapar sociala system i takt med att de agerar, samtidigt som både formella och informella regler och strukturer i omgivningen påverkar och formar aktörerna (Giddens, 1984). Vi kan se det som att strukturen antingen uppmuntrar eller kväver entreprenörskap och entreprenöriella individer, samtidigt som den genom ageranden kan omformas till att bli det motsatta. Om flera aktörer börjar agera entreprenöriellt, vilket kan beskrivas som att de ser och tar tillvara de resurser

som finns tillgängliga och skapa någon form av nytt värde av dessa, skapas en struktur där entreprenörskap är ett accepterat och positivt förhållningssätt. Handlingsutrymmet för att agera entreprenöriellt blir på så vis större (Jack & Anderson, 2002). Uttrycket "man blir som man umgås" stämmer inte i alla lägen, men går att dra liknelser till här. Umgås du med engagerade och initiativtagande personer skapas troligen en norm som uppmuntrar till den typen av beteende. Med det ökar chansen att du själv börjar agera på ett liknande vis, även om andra aspekter som kunskap och tidigare erfarenheter också kan antas spela in.

En lyckad entreprenörskapsprocess kräver alltså att en eller flera aktör tolkar sitt sammanhang och sedan agerar utifrån de möjligheter och resurser som finns att tillgå, och på så vis skapar avsiktliga och oavsiktliga konsekvenser, eller värden om man så vill. Det som utmärker aktörer i en entreprenörskapsprocess är att de klarar av att uppfatta en möjlighet och sitt eget *handlingsutrymme* i förhållande till möjligheten. Därefter tar de dessutom steget och agerar, och för att sedan reflektera och utvärdera effekterna av agerandet och gå igenom samma kedja av processteg på nytt, och fortsätter på så vis skapa och driva en process eller verksamhet framåt (Chiasson & Saunders, 2005; Sarason et al., 2006). I Heby blir detta tydligt genom att de olika nyckelpersonerna var för sig sitter på olika resurser och förutsättningar utifrån respektive roll i samhället. Inledningsvis är det initiativtagaren Robin, med inspel från sina föräldrar, som identifierar möjligheten att med hjälp av en särskild pott pengar utveckla fritidsintressen för en grupp ungdomar i Heby. Under processens gång fyller de andra aktörerna i med sin tolkning av möjliga utfall för projektet. De gör också en bedömning över vilket handlingsutrymme de själva har för att bidra till processen och agerar sedan utifrån detta, vilket gör att idén växer och projektet får tillgång till fler resurser och människor.

2.3 Den uppbackade entreprenören

I fallet med BMX-hallen går det tydligt att peka på att ingen av de inblandade nyckelpersonerna ensamma skulle ha genomfört projektet utan att de alla var beroende av de andra aktörernas medverkan eftersom de skapade och utökade varandras handlingsutrymme. Det kanske allra tydligaste exemplet på detta tycks vara initiativtagaren Robin, samtidigt som det är han som ensam framhålls som entreprenören. Genom både den här studiens intervjuer och i den medierapportering som gjorts om projektet och BMX-hallen blir det tydligt att Robin inte bara kommit med projektidén utan också har fått vara ansiktet utåt. Framförallt föreningsstödjaren Anders menar att presentationen av Robin som frontperson var en i högsta grad medveten strategi med flera syften. Dels tycks Robin ha fått denna roll för att inte tas ifrån äran av att vara idébärare och den som initierade projektet. Ytterligare en aspekt beskriver

Anders som uppfattningen att störst genomslag uppnåddes om projektet berättades utifrån en ung killes perspektiv.

Robin själv berättar att han tyckte det var jobbigt att ensam representera projektet utåt. Visserligen var det han som skrev till Arvsfonden, satt med på möten och var den ungdom som lade mest tid på att vara med och bygga i hallen, men han ville gärna att kompisarna också skulle få mer ära för sin insats. Att stå själv som frontperson hade han där och då helst sluppit.

R: Jag tyckte det var jättejobbigt när tidningar ringde varje dag, och när SVT skulle filma och så. (...) En gång skulle vi hämta pengar i Hebyparken, Anders Eklund hade sett till att vi skulle få. Då ville de att jag skulle gå upp på scenen och ta emot. Jag vet att jag vägrade så jag låste in mig på mitt rum.

S: Fattade inte de andra att du inte tyckte det var så kul?

R: Jo, eller jag vet inte. Jag försökte bara spela med. Jag tyckte det var jobbigt bara när de skulle göra intervjuer och ta bilder hela tiden.

S: Sa du det till någon?

R: Jo men de såg ju. Jag vet att de hade satt upp en bild i skolan en gång och det klarade inte jag av, det var skitjobbigt. Men sen mot slutet, ett halvår efter att hallen öppnat, då blev jag van. Det var jättemycket tidningar som ringde, så mot sluttampen så sa jag 'Kom bara', för då var jag van.

Robin Sund, initiativtagare

Bortsett från initiativtagandet till den första kontakten med Arvsfonden kan Robins handlingsutrymme under själva projektprocessen anses i stor utsträckning ha skapats av att aktörerna runt omkring honom skapade den typen av struktur där han tydligt involverades och uppmuntrades. Flera informanter berättar om hur Robin involverades i planeringsarbetet och praktiska beslut för att känna sig delaktig. Exempelvis fick Robin vara med och bestämma om vilken plats hallen skulle byggas på och BMX-parkens utförande. Han bjöds också in till att delta på många av de möten hölls i anslutning till projektet. Denna delaktighet bekräftar även Robins berättelse.

Jag fick sitta med på alla möten. Eller inte bara sitta med, de ville ju få att jag skulle bestämma också.

Robin Sund, initiativtagare

Även om det går att se det som att Robin och andra ungdomars handlingsutrymme skapades av omgivningen bör förtydligas att ungdomarna och tog till vara detta. Robin, hans föräldrar, Anders på kommunen och Heby AIFs ordförande Leif beskriver hur framförallt Robin men också andra unga

genom de elitsatsande killarna från närområdet spelat en central roll även under BMX-hallens konstruktion och vidareutveckling. Allmänna Arvsfondens handläggare Lise-Lotte beskriver att projektet utmärkte sig som ett tydligt ungdomsinitierat projekt. Hon berättar att det är ytterst ovanligt att unga själva hör av sig med en idé. Förutom att det var en ungdom som var den främsta idébäraren har i det här fallet dessutom unga varit drivande i hur hallen har utformats. Exempelvis gjordes flera av ritningarna som var underlag till ramperna i skateparken av Robin och den tidigt involverade unga elitåkaren Jakob. Tre killar i 25-årsåldern från kringliggande orter anställdes för att utforma och bygga ramperna. Arvsfondens handläggare menar att de unga i projektet varit en nyckelfaktor:

I just det här projektet är det tydligt att det är ungdomarna som har haft kompetensen om den verksamheten som bedrivits i den här hallen. Det har nog också gjort att Heby AIF har fått vara lyhörda gentemot ungdomarna och lära sig en del av dem.

Lise-Lotte Norén, handläggare

Sett ur processperspektiv kan mer eller mindre vem som helst vara entreprenör med rätt förutsättningar. Entreprenöriella individer både skapar och skapas av den entreprenöriella processen, och den sociala struktur som omger den. Entreprenörskap som drivs av motiv att skapa främst sociala värden framträder oftast i projektform. När projektet anses avslutat ställs inte längre frågor om hur fortsatt arbete med utveckling ska ske och på vilket sätt. I samband med detta kan också det progressiva, entreprenöriella processen anses avslutad. Efter det kvarstår konsekvenser och resultat av entreprenörskapet att förvalta, exempelvis en nyetablerad verksamhet (Berglund, K. & Wigren, C,2010). Entreprenörskapsprocessen och då även Robins del i den tog slut när projektet avslutades.

2.4 Processer som leder till samhällsentreprenörskap

Ett av den här uppsatsens syften är att undersöka om projektet med Hebys BMX-hall kan kallas för samhällsentreprenörskap. Sett till att entreprenörskap går hand i hand med förändringsprocess, att samhällsentreprenörskap kan likställas med samhällsförbättrande initiativ där flera organisationer samverkar för att fylla hål ingen annan tar ansvar över samt att det ofta är en process med en början och ett slut (Berglund & Wigren, 2010) kan kopplingar göras till cykelhallen. För att borra lite djupare kan vi då fråga oss om BMX-hallen kvalar in som exempel på *lyckat* samhällsentreprenörskap?

En viktig aspekt i framgångsrikt samhällsentreprenörskap är att de inblandade parterna drivs av en gemensam målbild (Berglund & Wigren, 2010). Alla de

tillfrågade parterna i BMX-hallens uppförande menar att målet var att erbjuda en ny mötesplats och möjlighet till fler fritidssysselsättningar för ungdomar i Heby. Ytterligare aspekter när det kommer till framgångsrikt samhälls-entreprenörskap i lokal utveckling, som stämmer bra in i Heby, är att någon eller flera av inblandade aktörer är lyhörda, har stark förankring i bygden och god förmåga att nätverka och samverka, även med andra sektorer. Det krävs också att någon eller några väljer att ta ett tydligt ansvar för processen. För att få legitimitet för sitt arbete och sina idéer är det av stor vikt att inte bara enskilda individer samverkar sektorsövergripande utan att det är hela organisationer som ställer sig bakom initiativet (Asplund, 2009; Johannisson et al., 2009).

Det som utmärker sig starkast som icke framgångsrikt är att man inte lyckats etablera ett brett engagemang kring BMX-hallens drift och verksamhet. I en forskningsantologi kring samhälls-entreprenörskap används bygden Trångsviken i Jämtland, och deras engagemang för att bygga ny bygdegård och utveckla dess verksamhet, som exempel på samhälls-entreprenörskap i lokal kontext. På väldigt många sätt skiljer sig arbetet i Trångsviken från BMX-hallen i Heby. En stor skillnad är att bygdegården i Trångsviken är en allmän mötesplats och BMX-hallen i Heby en lokal där ett väldigt specifikt intresse kan utövas. Det är ändå intressant att jämföra de båda exemplen just utifrån att betrakta lyckat samhälls-entreprenörskap som skapare av brett och hållbart engagemang.

Nyckeln för processen i Trångsviken ska ha varit att det fanns individer med både starkt lokalt engagemang och förankring i bygden, och en god förmåga att samverka och bygga nätverk. I Trångsviken fanns dessutom tidigt en ambition att utvecklingsprojektet skulle inkludera så många som möjligt i bygden. För att säkerställa ett brett engagemang lades stor vikt vid att invånarna både skulle få information om vad som hände och själva kunna lämna synpunkter eller komma med idéer, detta både via regelbundna stormöten och en kommunicerad öppenhet att besöka projektledarens arbetsplats. Tanken var att det är svårare att vara negativ till något man faktiskt har haft möjlighet att påverka (Asplund, 2009). Även om cykelhallen är öppen för alla som vill är den inte bygd för hela kommunens invånare utan för de som är intresserade av en viss sport. BMX-projektet tycks därför inte fokuserat på att etablera ett lika brett engagemang kring initiativet. Dagens utmaningar med ett svagt engagemang kring hallen² kan antas vara en effekt av detta.

Även om BMX-hallen i Heby inte är den klarast lysande stjärnan på samhälls-entreprenörskapshimlen är processen intressant att använda som

² Läs mer i kapitel 3.2

exempel. I en grupp eller organisation där medlemmarna håller med om att de vill arbeta med att utveckla och skapa möjligheter, och dessutom har kontakter till andra grupper och organisationer som vill haka på samma tåg – då kan entreprenörskap, eller till och med samhällsnyttigt sådant uppstå. Någon behöver identifiera behoven och ha en idé om vilka resurser som kan användas för att svara upp mot dessa. I BMX-hallens fall var behovsbelysaren initiativtagaren Robin. Fler resurser behöver sedan tillgängliggöras, vilket uppstod när Arvsfondshandäggarer Lise-Lotte uppmuntrade till att skala upp idén till att bli en hel inomhusscykelhall. Engagemanget breddades också när föräldrarna Veronica och Håkan var med och planerade projektet tillsammans med de andra i den inledande arbetsgruppen. Sektorsöverskridande samverkan ägde rum när tjänstepersonen Anders klev in med arbetstid för planering och ansökningskrivning och Heby AIF erbjöd föreningens mark, stöd och deltagande. Dessutom krävs att någon tar på sig ledartröjan och tar ansvar för processen. En roll som delvis axlades av tjänstepersonen Anders, som var en sorts projektledare för projektansökan, samt Heby AIFs ordförande Leif som fick driva själva byggnadsprojektet.

Utmaningen efter en entreprenörskapsprocess är att förvalta resultatet. I Hebys fall blir detta att använda och utveckla den resurs i form av en högklassig BMX-hall som nu byggts, men också förvalta det engagemang som uppstått kring hallen.

3. Verksamheten idag

När projektet med att uppföra BMX-hallen väl var avslutat kan också själva entreprenörskapsprocessen betraktas som avslutad. Åtminstone i bemärkelsen av att olika aktörer inte längre samverkade för att skapa nya värden utifrån tillgängliga resurser (Korsgaard & Andersson, 2011; Berglund & Wigren, 2010). Då måste något annat ta vid, nämligen arbetet att förvalta entreprenörskapets resultat, de värden som nu fanns, både de fysiska resurserna i form av en helt ny BMX-hall och de sociala värdena i en helt ny mötesplats och engagemanget kring den samma. Det blir också intressant att fundera över vilken potential som finns för så småningom utveckla den befintliga verksamheten.

3.1 Hur används hallen idag?

Intresset för BMX- och skatehallen i Heby har kommit att sprida sig utanför kommunens gränser och lockar idag enligt de vidtalade informanter många besökare från såväl Stockholms- och Uppsalatrakten, Dalarna, Västmanland och Sundsvall. Förutom stora delar av Mellansverige har dessutom besökare också kommit från flera håll i Europa samt Kanada och Brasilien. Gemensamt för de allra flesta av de mer långväga åkarna är att de hittat hallen i Heby genom att de följer några av hallens erfarna och frekventa användare på sociala medier.

Under mitt fältarbete framträder också indikationer på att engagemanget för BMX-hallen tycks ha gått från att tidigare främst ha berört lokala och lite yngre åkare till att allt mer inkluderar en annan målgrupp än vad verksamheten initialt gjorde. Initiativet till att uppföra hallen kom från ungdomar i Heby och till viss del har en ny generation unga åkare fortsatt att använda hallen. Inledningsvis var det enligt föreningens ordförande en stor tillströmning av unga åkare där majoriteten av dessa var från Hebytrakten. Med tiden har dock hallen i stor utsträckning kommit att användas av lite äldre, elitsatsande ungdomar och unga vuxna från flera delar av Mellansverige. En del av dessa har blivit involverade i hallens verksamhet. Landslagsåkaren Jakob uppskattar att ca en tredjedel av de som använder hallen under de allmänna öppettiderna är från Heby och resten utifrån. När hallen hyrs ut andra tider än de ordinarie öppettiderna är den absoluta majoriteten åkare från andra orter än de i Heby kommun. Det är också vid dessa bokningar som hallen genererar mest pengar till föreningen Heby AIF. Idrottsföreningens ordförande Leif berättar att det

tidigare utöver öppettiderna för allmän åkning också fanns prova-på-tillfällen vissa helger, men tror inte att det skulle vara samma uppslutning kring något liknande idag. Jakob, som är en av de som engagerar sig i hallen idag, berättar att det under det senaste jullovet arrangerades dagläger för ungdomar där några av de erfarna åkarna agerade instruktörer.

Förutom att hallen fyller stor funktion för att erbjuda utvecklingsmöjligheter för ungdomar med cykelintresse är den också en viktig mötesplats. Framförallt för de som inte vill ägna sig åt ortens traditionella fritidsintressen. Robins pappa beskriver det som:

I Heby spelar man fotboll eller så rider man, många ser nog inte cyklingen som en sport.

Håkan Sund, initiativtagarens förälder

Både de unga på orten och utomsöcknes åkare beskriver att det finns en stark gemenskap i hallen, oavsett hur erfaren åkare man är. Både de äldre och de yngre menar att det både är lite ovanligt och häftigt att cykelsporten och BMX-hallen gör det möjligt för de yngre att åka tillsammans med sina förebilder. De unga åkarna möter samma personer i hallen som de följer och inspireras av på Youtube. Något som beskrivs ge mervärde både för de lokala förmågorna och elitåkarna. De senare upplever att det är roligt att se människor utvecklas inom sporten, oavsett om på vilken nivå det sker och om det är små eller stora steg som tas.

Elitåkarna Jakob och Adrian och initiativtagaren Robin som alla är eller har varit användare av hallen i Heby beskriver den som anpassad för åkare som har stor eller medelstor erfarenhet av cykelsporten. Ramperna i inomhusparken är stora och branta och kräver att åkarna klarar av att hålla koll på andra som rör sig i lokalen. Med andra ord är den inte särskilt anpassad för nybörjaråkning. Anledningen till att hallen ser ut som den gör kommer både Robin och Adrian in på direkt och indirekt.

Det är stora ramper just för att de som är med och har haft inflytande gillar stora ramper. Jag tror att det är så enkelt.

Adrian Malmberg, elitåkare

De vill att sporten ska växa och vill väl försöka att få till en bra hall som man kan marknadsföra.

Robin Sund, initiativtagare

Jakob förklarar att det är svårt att få in hur mycket som helst i en och samma hall. BMX-hallen i Heby är nischad gentemot träning och en sådan form där man framförallt tränar på ett hopp i taget. Jakob, som nyligen blivit uttagen till svenska landslaget för sporten BMX-park, menar att hallen har samma standard som parker vid internationella tävlingar och att det gör den unik i Sverige. Enligt både Jakob och andra användare av hallen har den potential att både utveckla BMX- och mountain bike-sporten samtidigt som den också ger hebyungdomar en god chans att bli duktiga.

Kidsen som har börjat cykla i Heby och inte vet något annat, de är hur duktiga som helst och har inte haft några problem alls. Utan problemen blir för de som är vana vid något annat.

Jakob Nedler, BMX-åkare

BMX-hallens fysiska utformning bidrar till en struktur som påverkar handlingsutrymmet för dagens verksamhet. I dag är cykelparken utformad på ett sätt som inte är anpassad för nybörjaråkning, men gynnar elitåkare. Det ger en riktning för vilka olika typer av vidare verksamhetsutveckling som idag är möjlig.

3.2 Svårigheter att engagera

Förutom utmaningar att behålla hebyungdomars intresse för användandet av hallen har det också varit svårt att hitta en hållbar rutin för hallens praktiska drift. Hittills har det skett på ideell basis av ett fåtal personer. Robins föräldrar, Veronica och Håkan, berättar att de två tillsammans med ordföranden Leif stod i hallen och höll den öppen för allmän åkning tre kvällar i veckan under BMX-hallens första tre verksamhetsår. Under en kortare period hade de hjälp av ytterligare en familj. Veronica och Håkan berättar att de fortsatte att vara i hallen även ett drygt år efter att Robin slutat cykla, eftersom det inte fanns någon annan som kunde ta över.

Jag tröttnade. Först för att inte Robin cyklade, men vi satt ju där lång, lång tid efter att han slutade. Jag tyckte det vart drygt att sitta där och passa andras barn. Föräldrar är inte så aktiva idag och är med barnen, så jag tröttnade av den anledningen.

Veronica Emilsson, initiativtagarens förälder

Veronica och Håkan är fortfarande ansvariga för bokningarna av uthyrning av hallen de dagar det inte är allmän åkning. En uppgift de verkar relativt tillfreds med, åtminstone nu när det hela sköts över telefon tack vare swisch-betalning och kodlås in till hallen.

Både Robins föräldrar och den förälder som nu tagit över deras roll i hallen beskriver att de flesta vuxna lämnar av sina barn på parkeringsplatsen och sedan kommer och hämtar när de åkt färdigt. Några föräldrar kommer in och tittar en stund, men det beskrivs ha varit otroligt svårt att få fler att vilja hjälpa till med driften av cykelverksamheten. De föräldrar som var inne i hallen i början var positiva och det fanns en god stämning. Någon passade på och sitta och jobba medan barnen åkte, och bjöds på kaffe av de andra föräldrarna. Trots det kunde ingen tänka sig ställa upp och hålla öppet hallen någon kväll. Idag är det en förälder som ensam tagit över ansvaret att tillsammans med Heby AIFs ordförande Leif hålla hallen öppen. Det som driver de föräldrar som faktiskt engagerar sig uttrycks vara en vilja att göra något som barnen utvecklas och gläds över.

Elitåkaren Jakob, som beskriver sig som en kille som bara cyklar i hallen, menar att han känner sig manad att själv ta initiativ till att arrangera aktiviteter eller uppdatera parken och bygga om ramper för att det ska hända något. Förutom de som ser till att hallen hålls öppen menar Jakob att det är tre personer som arbetar ideellt och driver på cykelverksamheten; han själv, en annan åkare samt en förälder. Bland annat arrangerades nyligen ett läger där ett par av elitåkarna var instruktörer för barn och unga från trakten, och den engagerade föräldern tillsammans med partner fixade mat och fika. Jakob menar att lägret var väldigt lyckat och berättar att han gärna varit delaktig i fler liknande grejer.

Såna saker är skitkul, men föreningen hade aldrig styrt upp något sådant. Egentligen borde det kanske vara föreningens initiativ och att vi blir tillfrågade. Ska man ha något gjort får man fixa det själv.

Jakob Nedler, BMX-åkare

Både Jakob och andra tillfrågade användare av hallen menar att det är synd att Heby AIF inte tycks se BMX-hallen som en verksamhet de kan ha både glädje och ansvar för. Samtidigt uttrycker åkare att de har tillgång till en högklassig cykelhall där det finns stora möjligheter att själv vara med och tycka till och styra hur den ska skötas användas.

Varken Robin eller de andra ungdomarna som fanns med i inledningskedet är aktiva i hallen idag. Bortfallet kan ha att göra med många orsaker, säkerligen till stor del individuella. Flera i omgivningen, bland annat en av de elitåkare som Robin tränat tillsammans med, beskriver bortfallet med tonåringar som ledsnar och byter intressen. Det är dock intressant att fråga sig om det minskade intresset kan hänga ihop med att föreningen, trots en ambition under processen, inte lyckats ta vara på ungas engagemang och etablera ett hållbart sådant.

3.3 En skör relation till Heby AIF

En intressant aspekt kring BMX-verksamheten i Heby är att det redan från början verkar ha funnits stora svårigheter att integrera BMX-hallen i idrottsföreningen Heby AIFs ordinarie verksamhet, både organisatoriskt och identitetsmässigt. Både föreningens ordförande och vidtalade utövare och föräldrar beskriver BMX-hallen som en avskärmad del från resten av föreningen, trots att den delar parkering med den välbesökta fotbollsplanen. Situationen beskrivs som att cykelhallen på gott och ont får sköta sig själv, med undantag för den hängivne ordföranden.

Heby AIF beskrivs som en idrottsförening starkt präglad av en mångårig fotbollstradition och en tydlig prioritering av fotbollsverksamheten. Cykelhallen är en i mängden bland andra sektioner som till stor del får sköta sig själv. Föreningens ordförande Leif beskriver hur det från början fanns en cykelsektion som var intresserade av att vara delaktiga i projektet med BMX-hallen. De drog sig dock ur, dels för att de ägnade sig åt andra sporter, landsvägscyklning och mountainbike. Cykelsektionen uttryckte också att de kände sig överkörda eftersom ordföranden och kansliet, som upplevde sig vara tvungna att hålla högt tempo för att bygget skulle komma igång, inte inkluderade fler i planeringen med byggnationerna. Därför hoppade de två cykelsektionsrepresentanterna som skulle vara med i projektkommittén av. Året där på bröt sig dessutom cykelsektionen ut ur föreningen. Det är idag ingen från BMX-hallen som är engagerad i föreningen på något annat vis.

Initiativtagarens båda föräldrar menar att den låga uppbackningen från Heby AIF är ytterligare en aspekt som gjorde att deras engagemang i hallen upplevdes som tungjobbat. Föräldrarna reflekterar även kring att det kunder varit annorlunda med relationen till Heby AIF om de själva engagerat sig i styrelsearbetet. Den numer utbrutna cykelsektionen skulle kunna ha varit en väg till ett sådant engagemang. Flera av informanterna menar att det finns både nackdelar men också fördelar med att hallen i mångt och mycket sköter sig själv. Eftersom det inte är så mycket arrangerade aktiviteter räcker det att någon låser upp och tar emot betalningar. Samtidigt ser användarna möjlighet att göra betydligt mycket mer roliga saker i hallen, men menar att det skulle kräva ett lite större engagemang från Heby AIF. Både föräldrarna och användare av BMX-hallen menar att relativt små insatser kan göra stor skillnad. Bland annat nämns att om kanslipersonalen tagit hand om BMX-hallen på samma sätt som resten av idrottsplatsen hade det gjort mycket för hur både hallen och relationen till idrottsföreningen upplevs.

Man kunde tyckt att Heby AIF kunde varit lite mer engagerade. Det är förskräckligt att en så fin hall för så mycket pengar, som ligger så bra geografiskt sett till hur många som kommer dit, inte hålls efter (...) Men hallen står ju där och fyller sin funktion.

Veronica Emilsson, initiativtagarens förälder

Allmänna Arvsfondens handläggare Lise-Lotte berättar att hon inte har full insyn i hur själva projektet förflöt men fick indikationer på att det var en utmaning både för de engagerade ungdomarna och för Heby AIF att integrera ungdomarnas engagemang och den nya verksamheten i en redan befintlig förening som inte arbetat med något liknande tidigare. Handläggaren menar att det kan vara svårt att som ungdom ta plats i en förening man lite ofrivilligt blir inkastad i. Just denna del tar hon också upp som en lärdom Arvsfonden för egen del kan diskutera vidare kring. Möjligen kan liknande situationer undvikas eller minskas genom att Arvsfonden för en djupare dialog med föreningen.

3.4 Praktiska utvecklingsmöjligheter

Utöver sin inledande medverkan då han skrev projektansökan som skickades in till Arvsfonden har den kommunala tjänstepersonen Anders haft vidare kontakt med Heby AIF. Bland annat har han uppmuntrat dem till att vidareutveckla verksamheten med BMX-hallen och ansöka om mer medel. Anders är kritisk till att föreningen inte har gjort mer av hallen och menar att den är en outnyttjad resurs. Även om han också har förståelse för att både hallen och föreningen drivs av ideella krafter:

Folk åker från Sundsvall, Stockholm, Linköping bara för en helg för att cykla och det är ju bra. Men då kanske man kan göra lite business av det. (...) Hallen har större potential än idrottsplatsen i övrigt, de skulle ju ha haft läger och tävlingar. När bygget stod på plats sa jag till Leffe 'Anställ en ung hungrig människa som kan den här branschen lite och ge den 30/40/50 % av det den drar in – så kommer ni tjäna jättemycket pengar'. Men där är man inte, man är en idrottsförening med bara några stycken som driver - och jag har förståelse för det.

Anders Eklund, kommundienstperson

Kommuntjänstepersonen ger intryck av att hysa en viss besvikelse över hur BMX-hallen används idag. Dels för att den hade kunnat locka ännu fler utomstående till Heby men också för att den kunnat innebära större ungdomsverksamhet. Till störst del menar han dock att det är synd för Heby AIFs egen del att de inte gör mer förtjänst på den resurs de förvaltar. Exempelvis ser Anders möjligheter till företags- eller gruppevent där Heby AIF erbjuder paket för företag eller föreningar som vill göra något kul tillsammans. Utifrån de intervjuade utövarnas beskrivning kring att hallen är utformad av och för erfarna åkare antas alternativet med gruppevent att anta kunna bli en

utmaning. Idrottsföreningens ordförande Leif uttrycker en stolthet över att hallen lockar så många utomstående åkare, med fina meriter och är i stort nöjd över den insats föreningen gjort för hallen. I samtalen med informanterna framträder att den inledningsvis tydliga målbilden om att uppföra en välutrustad BMX-hall nu i den dagliga verksamheten spretar och har mynnat ut i lite olika framtidsvisioner för cykelverksamheten.

Trots en tydlig elitsatsning i BMX-hallen utformning finns fortfarande viljan att bedriva ungdomsverksamhet kvar som en tydlig ledstjärna, och här finns utrymme för utveckling. Som tidigare nämnts har ett sätt att uppmuntra yngre åkare och introducera nya varit att arrangera läger där några av hallens elitåkare är instruktörer. Både bland åkarna och instruktörerna tycks ett intresse finnas för fler liknande aktiviteter.

Ytterligare en konkret och betydande insats som nämns för att öka engagemanget i hallen är en upprustning av uppehållsrummet, gärna med en cafeteria. I dagsläget beskrivs uppehållsrummet en lite otäck bunker med dålig belysning där allt är i plywood. Trevligare möbler, färg, bra belysning och värme tros kunna locka både fler åkare och föräldrar till hallen. Elitåkaren Jakob berättar om en skate- och cykelhall i Sundsvall som drivs av en aktiv förening. Där är det mycket roligare att vara eftersom det finns folk som bemannar hallen oftare och kan hyra ut fungerande utrustning. I Heby finns också cyklar att låna ut, men ingen av dem går i dagsläget att cyklar på eftersom de är trasiga.

En sista, enkel åtgärd som beskriv skulle göra stor skillnad för hur BMX-hallen uppfattas är att städningen skulle hållas efter lite bättre. Tidigare var det några unga som hjälpte till och städa för att de skulle få köra gratis. Nu när hallen har funnits några år tycker dagens användare att den börjat gå ner sig eftersom den inte hålls efter. Vilket åkarna själva tror bidrar till att det inte är så många föräldrar som vill och kan vara där och titta.

3.5 Utveckling eller inveckling genom socialt kapital

För att få tankar om varför den fortsatta verksamhetsutvecklingen tycks ha avstannat och en tydligare bild av BMX-hallens sköra relation till idrottsföreningen Heby AIF kan vi diskutera situationen utifrån *socialt kapital*. Kortfattat kan socialt kapital sammanfattas som en persons eller ett sammanhangs sammanlagda nätverk, tillit, normer och värderingar. En tillgång som kan användas för att exempelvis driva en verksamhet framåt (Harding, 2012; Putnam, 1993). Både socialt kapital (Putnam, 1993) och sociala strukturer (Giddens, 1984), som tidigare tagits upp i uppsatsen, bygger på rådande normer och värderingar. Skillnaden dem emellan är att socialt kapital ses som en resurs att använda sig av, som dessutom inkluderar nätverk,

relationer och förtroende. Sociala strukturer är däremot en del av det ramverk som avgör hur aktörer i sammanhanget upplever sig ha möjlighet att handla och uppträda (Giddens, 1984). Socialt kapital kan verka både positivt och negativt, och både sammanbindande och överbryggande. Sammanbindande socialt kapital präglas av en stark samhörighet, förtroende och lojalitet mellan medlemmar i en specifik grupp. Överbryggande socialt kapital skapas mellan grupper när människor får möjlighet och skapa band till personer utanför sin egen närmaste krets (Putnam, 1993). Den typen av gränsöverskridande band är många gånger lite ytligare men viktiga för att länka samman hela samhället och motverka att människor enbart delas upp i separata grupperingar (Harding, 2012).

Socialt kapital i sig ger inte entreprenörskap, men har det vissa drag kan entreprenörskap uppkomma. Hans Westlund (2009) skiljer på det han kallar för internt socialt kapital, vilket kan likställas med Putnams (1993) sammanbindande sociala kapital, och omgivningsrelaterat, av Putnam kallat överbryggande, socialt kapital. Westlund menar att "rätt sort" av båda behövs av för att gynna entreprenörskap. Vad gäller det interna sociala kapitalet behöver innebära att det finns normer, värderingar och klimat som uppmuntrar till att ta vara på och skapa möjligheter utifrån de förutsättningar som finns tillgängliga. Ett väl förvaltad internt socialt kapital utgör också ett socialt kitt som håller ihop gruppen. Socialt kapital skiljer sig åt i olika grupper och organisationer, till viss del går det att se mönster kring detta i respektive samhällssektor. Samhället delas upp i offentlig, privat och ideell sektor, där respektive sektor har olika uppgifter och på så vis byggt upp principer och normer för sina verksamheter och nätverk där emellan. Därför har i regel två olika föreningar lättare att förstå varandra och två kommunala förvaltningar det samma. För att lyckas samverka, både inom och mellan sektorer krävs ett omgivningsrelaterat socialt kapital. Det innebär att det finns nätverk och relationer utanför den egna organisationen som är gynnsamma för den egna verksamheten (Westlund, 2009).

Kultur och fritidsförvaltningen i Heby har ett tydligt förhållningssätt till sitt arbete som följer de utarbetade grundbultarna attraktiva mötesplatser, stärka individen och vidga perspektiven. I Heby AIF tenderar den stora grundbulten för verksamheten enligt flera av informanterna sedan många år tillbaka ha varit att satsa på föreningens fotbollslag. Med utgångspunkt i olika uppdrag och olika visioner kan rimligen antas att också olika normer och värderingar byggts upp både kring arbetssätt och vad som är viktigt för ortens utveckling. Något som i sin tur skulle kunna påverka deras bild av vad verksamheten i BMX-hallen ska innebära, och därför svårigheter att tillsammans arbeta för en verksamhetsutveckling.

Vänder vi blicken till Heby AIF kan vi även här upptäcka intressanta saker med hjälp av socialt kapital. Trots att det går att urskilja att socialt kapital formas inom liknande mönster i respektive samhällssektor är det problematiskt att genomgående generalisera som att varje sektor har ett sorts socialt kapital. Civilsamhället består inte av en typ utan av sociala nätverk, organisationskulturer och värderingar - utan flera olika. Därför kan principerna, nätverken och relationerna skilja sig åt även inom sektorerna. Eller som i Hebys fall, till och med på en och samma ort - inom samma förening. Precis som att respektive samhällssektor bygger upp skilda typer av socialt kapital kan grupper inom samma sektor också bygga upp olika nätverk, relationer, normer och värderingar (Westlund, 2009).

Med resonemangen om sammanbindande och överbryggande socialt kapital i ryggen går det att se splittringen mellan Heby AIF som idrotts- och fotbollsförening och verksamheten i BMX-hallen som att det här är två grupper sociala kapital som inte pratar samma språk. Grupperna har helt olika normer, värderingar och sätt att organisera sig. I Heby AIFs ordinarie verksamhet är fotbollen det centrala, och så har varit i många, många decennier. Även om det finns andra sektioner, för exempelvis friidrott. Användarna av cykelhallen kommer ifrån ett helt annat håll än de tidigare föreningsaktiva. Både föräldrar och användare beskriver hallen som en mötesplats för unga i Heby som inte vill ägna sig åt de aktiviteter som traditionellt varit de stora – fotboll och hästsport. Eftersom cyklingen är en helt nyuppstartad verksamhet finns inte en tradition av att engagera sig på det sätt som resten av föreningen gör. Det finns dessutom ett helt annat nätverk, både mellan de som använder hallen och ett som sträcker sig utanför den egna verksamheten, till BMX-åkare runt om i landet och världen. Idrottsföreningens och BMX-åkarnas sociala kapital talar inte riktigt samma språk, och därför finns i nu läget inte så många gemensamma nämnare som binder dem samman. Socialt kapital kan därför *både* främja entreprenörskap, men också bromsa det. Något som skulle kunna förklara den låsning som finns både mellan användarna av hallen och Heby AIF som förening men framförallt i BMX-hallens vidare utveckling.

4. Till sist

På många sätt kan socialt kapital, handlingsutrymme och entreprenörskap sägas höra ihop. En förutsättning för samhällsentreprenörskap är att någon eller flera aktörer i processen har en god förmåga att nätverka och samverka, även med andra sektorer. Det behöver finnas ett överbyggande socialt kapital, som innehar kontaktnät och relationer som leder till att minst två verksamheter upplever det möjligt att samverka - då skapas handlingsutrymme för att arbeta sektorsövergripande. Dessutom krävs strukturer och sammanbindande socialt kapital i de respektive grupperna, organisationerna och sektorerna, som uppmuntrar och ser till att det finns utrymme att handla entreprenöriellt och tänka nytt.

Projektet med BMX-hallen i Heby kan förklaras som ett exempel på entreprenörskap, och en sådan variant där det inte går att prata om endast en entreprenör utan flera delaktiga aktörer i en gemensam entreprenörskapsprocess. Parternas samspel hade stor betydelse för hur processen tog form. Initiativtagaren Robins entreprenörskap var beroende av att det fanns en finansiär som kunde stötta och medverka till att skala upp hans idé. Arvsfondshandläggaren Lise-Lottes entreprenörskap var beroende av att det fanns människor som sökte pengar och hade idéer. Heby kommuns föreningsstödjare Anders entreprenörskap är också beroende av att det finns idébärare som kan vara frontpersoner som han sedan stöttar i kulisserna. Idrottsföreningen Heby AIFs ordförande Leif hade inte heller på egenhand drivit ett liknande projekt, men hakade på processen när han fick frågan och bidrog som engagerad projektledare och uppbackare.

De olika aktörerna påverkar varandras handlingsutrymme i entreprenörskapsprocessen och skapar en ny struktur anpassad för sammanhanget. Det finns ingen mall för hur föreningar och kommunanställda samverkar med privatpersoner för att bygga idrottsanläggningar. I fall som detta hittar dock aktörerna sätt att anpassa både formella och informella regler för att de ska tillåta ett nytt värdeskapande av tillgängliga resurser. Här kan vi dessutom prata om samhällsentreprenörskap eftersom flera sektorer samverkade i syfte att skapa framförallt sociala värden som gynnade lokalsamhället. Primärt var syftet att ge unga med andra fritids intressen än ortens traditionella en plats att mötas och utvecklas. I den beskrivna processen med Heby BMX-halls uppförande har aktörerna själva förmodligen inte sett på processen som samhällsentreprenörskap. De har inte framhållit det

sektorsövergripande samarbetet eller medvetet synliggjort alla processens nyckelaktörer. En risk med att enstaka personer får utgöra rollen som entreprenörer är att andra personer tenderar att tappa intresse eller av annat skäl falla bort längs vägen.

Det svåra med att förvalta ett resultat

I och med att projektet med att uppföra BMX-hallen avslutades tog också entreprenörskapsprocessen slut. Då måste något annat ta vid, nämligen arbetet att förvalta entreprenörskapets resultat. De värden som skapades i Heby var både en fysiska resurs i form BMX-hall men också sociala värden genom en helt ny mötesplats och engagemanget kring den samma. Potential finns för fortsatt entreprenörskap genom att ställa kritiska frågor kring hur verksamheten används idag, vad målsättningen är cykelhallen egentligen är och hur den i så fall används på bästa sätt - och på så vis skapa ytterligare nya värden utifrån de resurser som finns idag.

En utmaning för förvaltningen både av hallen och engagemanget kring den har visat sig vara att BMX-åkarna och föreningens styrelse med den ordinarie verksamheten, som är starkt präglad av en lång fotbollstradition, pratar olika språk. Grupperna har helt olika normer, värderingar och sätt att organisera sig. De kan sägas ha vitt skilda sociala kapital. För att komma vidare i utvecklingen med BMX-hallen krävs att de i nuläget skilda grupperingarna i Heby AIF hittar ett sätt att överbrygga varandras verksamheter. Dessutom behöver bättre förutsättningar för ett mer hållbart och långlivat engagemang ges genom en bredare och mer inkluderande process där fler personer har möjlighet att haka på längs vägen.

Källor och litteratur

Austin, J., Stevenson, H. och Wei-Skillern, J. (2006). Social and Commercial Entrepreneurship: Same, Different, or Both? *Entrepreneurship Theory and Practice*, 30(1):1–22

Bacq, S. och Janssen, F. (2011). The multiple faces of social entrepreneurship: A review of definitional issues based on geographical and thematic criteria. *Entrepreneurship & Regional Development*, 23(5-6):373–403.

Berglund, K. och Wigren, C. (2012). Soci(et)al entrepreneurship: The shaping of a different story of entrepreneurship. *Tamara Journal of critical organization inquiry*, 10(1):9-22

Chiasson, M. och Saunders, C. (2005). Reconciling diverse approaches to opportunity research using structuration theory. *Journal of business venturing*, 20:747-767.

Giddens, A. (1984). *The constitution of society: outline of the theory of structuration*. Cambridge: Polity Press

Harding, T. (2012), *Framtidens civilsamhälle - Underlagsrapport 3 till Framtidskommissionen*, Regeringskansliet - Stadsrådsberedningen, Stockholm: Elanders AB.

Jack, S. och Anderson, A. (2002). The effects of embeddedness on the entrepreneurial process, *Journal of Business Venturing*, Vol 17(5):467–487.

Johannisson, B., Gawell, M. och Lundqvist, M. (2009). Utgångspunkter, tankelinjer och textramar. I: Gawell, M., Johannisson, B och Lundqvist, M. (red.) *Samhällets entreprenörer - en forskarantologi om samhällsentreprenörskap*. Stockholm: KK-stiftelsen

Johansson, T. (2007). Anthony Giddens och det senmoderna. I: Månson, Per (red.). *Moderna samhällsteorier - Traditioner, riktningar, teoretiker*. Stockholm: Norstedts.

- Korsgaard, S. och Anderson, A. (2011). Enacting entrepreneurship as social value creation. *International Small Business Journal*, 29(2): 135-151
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Kaijser, L. och Öhlander, M. (2011). *Etnologiskt fältarbete 2 uppl.*, Lund: Studentlitteratur.
- Moe, E. (2009). Vi behöver fler samhällsentreprenörer. I: Gawell, M., Johannisson, B och Lundqvist, M. (red.) *Samhällets entreprenörer - en forskarantologi om samhällsentreprenörskap*. Stockholm: KK-stiftelsen
- Pripp Oscar (2011). Reflektion och etik. I: Kaijser, L. och Öhlander, M. (red.). *Etnologiskt fältarbete 2 uppl.*, Lund: Studentlitteratur.
- Sarason, Y., Dean, T. och Dillard, J. F. (2006). Entrepreneurship as the nexus of individual and opportunity: A structuration view. *Journal of business venturing* 21:286-305.
- Sarasvathy S.D., Dew N., Velamuri S.R och Venkataraman S. (2003) Three Views of Entrepreneurial Opportunity. In: Acs Z.J., Audretsch D.B. (red.). *Handbook of Entrepreneurship Research*. International Handbook Series on Entrepreneurship, vol 1. Springer, Boston, MA
- Welter, F., 2011. Contextualizing Entrepreneurship—Conceptual Challenges and Ways Forward. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 35(1):165–184.
- Westlund, H. (2009). Nyttiggörande också bortom den egna sektorn – samhällsentreprenörskap och socialt kapital. I: Gawell, M., Johannisson, B och Lundqvist, M. (red.) *Samhällets entreprenörer - en forskarantologi om samhällsentreprenörskap*. Stockholm: KK-stiftelsen